

ACC. N:R M. 13602:1-10.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Arthur Lewinson, Örnögård* ^{hem. ägare}

Härad: *Mo* Berättare: *olika personer; se uppgift.*

Socken: *Örnögård m. fl.* Berättarens yrke: *bladens baksida!*

Uppteckningsår: *1954* Född år _____ i _____

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jakt och djurfångst. s. 1-10. LWF 101.

ACC. N:R M. 13602: /.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lup 101

1.

Varg. Jag har aldrig sett någon varg, ej heller min far eller mor. Men min farfar mins jag berättade att han såg vargspår en gång när han var åtta år, det skulle varit vid 1840. I Åsenhöga socken togs de sista vargarna det var två stycken på 1800 talet årtalet har jag inte kunnat få reda på ännu men kanske jag får det. (för C:a 100 år sedan förr över än under.)

I Åsenhöga närmare bestämt vid Gunnilstorp blev en kvinna ihjälriven av en varg när hon var på väg till julottan i Åsenhöga, när detta hände kan jag ej angiva. Vargarna voro ju farliga för alla husdjur, men gjorde väl den största skadan på fåren när de gingo på skogsbete på sommaren. Vargarna infunno sig annars när det var mycket kalla vintrar.

Jakt. Något annat jaktsätt på varg än skallgång känner jag ej till. Dessa gick till på så sätt att när någon på vintern funno spår efter varg så var det att gå runt om ett större område mark för att ringa inne vargen, det kanske inte gick i första ringen utan det var att fortsätta så långt man kände marken, sedan fick de säga till andra som tog vid där de lämnade

ACC. N:R M. 13602:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

spåren. När det sedan lyckades inringa varg så budades folk medelst budskickning byarna emellan kanske flera socknar beroende på ringens storlek. Skallfogdarna bestämde nu hur drevet skulle gå, Skyttar och varggarn utplaserades i den ena ändan av ringen och drevkarlarna hade nu att försöka mota vargarna till dessa. De som voro plaserade vid garnen voro beväpnade med spjut som de fingo göra bruk av när vargen kom i garnen. En skallfogde fanns vanligtvis i varje by, hur många som han var fogde över berodde ju på byns storlek. Att det var någon myndighetsperson som deltog i eller ledde jakten vet jag ej om. Här var det nog allmogen själv som klarade av det hela. Vargnäten plaserades på sådana ställen där det var så tätt med skog och buskar att ej någon skytt kunde skjuta där. Vem som erhöll vargpengarna vet jag ej säkert, men troligtvis de som inringat vargarna, kanske alla deltagare fick sin del. Varggropar har jag hört berättas om, men hur de voro gjorda de som användes här på trakten är ej känt. Groparnas användande vid skalljakterna kunde nog ej komma ifråga, då de voro i mindre omfattning.

2.

ACC. N:R M. 13602:3.

Räv. Rävrens skadegörelse på husdjur var som det fortfarande på höns och får. På de vilda djuren som fågel och hare är ju räven en stor skadegörare, men numera efterhålls den ju på flera sätt varav kan nämnas. På våren när ungarna är födda grytjakt med tax. Jakt med stövare samt inringning av räv och anorda drevjakt. Den senare metoden var den som användes under äldre tid och då som vid vargjakt användes också garn, numera användes ej garn sedan moderna jaktvapen är så gott som varje mans egendom. Sätjakten är ju av mindre omfattning än den var vid vargskall större eller mindre på områden beroende på jaktområdets beskaffenhet. Ärrävrens spår in i ett vist skogsområde så måste man sedan ringa runt detta efter mera öppna och glesare område t.ex. kärr och mossar, sjöar o.s.v. En två eller ibland flera byar deltagar i skallgången. Utrökning av räv förekommer även nu och likaså utgrävning om man ej har tillgång till grythund. Fallgillar användes även nu fast mera sällsynt. Sax, gift snaror får numera ej användas utan av myndigheterna givna tillåtelse därtill.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

ACC. N:R M. 13602:4

Rävtanor uttrycket rävtåna förekommer vid skinnets torkning.

Jag antager det är det samma som Ni kallar tanor. Jag kanske skulle nämnas att skallfogde hade en särskild skallpistol, denna som laddades mycket kraftigt avfyrades som startskott och var signal för alla drevkarlarna att börja sitt oväsen.

En sådan skallpistol finnes bevarad i min by.

Lodjur. Sådana förekom troligtvis liksom varg vid kalla vint-rar. Det sista lodjuret en varglo sköts här på gränsen emellan Åsenhöga och Källeryd i Januari 1890 skytten som jag kände var lantbrukaren Gustav Pettersson Hult Åsenhöga. Detta lodjur kan Ni göra närmare bekantskap med, på Lunds museum där detta finns uppstoppat. Lodjuret inringades liksom varg och drevjakt anordnades.

Älg. Älg förekom först här vid 1840. Första älgarna sköts omkring 1850. Sedan har den ökat undan för undan, nu förekommer den mycket rikligt. Jaktsättet har det vanligaste varit drevjakt vilken ~~nu~~ metod ännu är den som brukas mest här.

Jakt för hund förekommer också. Annan fångstmetod har ej

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4.

ACC. N:R M. 13602:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5.

i större utsträckning brukats här. Älfgropar tror jag inte förekommit här.

Rådjur dessa förekommer nu mycket rikligt. Jakt metoden har varit hund dels drevjakt. Några särskilt stora gods förekommer inte här. Hur det fordomdags var med tjuvjakt vet jag ej. Nu respekteras jaktlagen .

Dov och kronhjort har aldrig förekommit här.

Utter. förekommer men sparsamt. Vaktsskytte vid vattendrag dit spåren leder är enda förekommande fångstsättet som jag känner till. Säl. förekommer ej. och har ej funnits.

Grävling. Fordomdags var vanligaste fångstsättet vaktsskytte och sax. Numera vaktsskytte och grythund.

Hare. Vanlig Svenskhare är stamsorten här, något exemplar av fjällhare har förekommit och under senare år någon Tyskhare. Harjakten bedrives med stövare både på barmark och snö.

i äldre tider snarades också mycket hare. Harskramlor har förekommit. Nattjakt känner jag inte till, mer än vid nu senare tid när Tyskharen går fram till trädgårdarna.

ACC. N:R M. 13602:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

Iller förekommer mycket sparsamt. förekommer de någon gång
är fångstsättet därför avsedda fällor.

Rapphöns. har förekommit förr något. Men jag som själv är mycket
intresserad jägare har aldrig skjutit någon här.

Fasan är nu inplanterad här men har ännu inte jagats för att
de skall få större ökning och utbredning. Morkulla jagas
under våren under den lovliga tiden när de sträcker ~~en~~ i skym-
ningen. Tjäder har alltid förekommit. Långt tillbaka sköts
mycket tjäder vid lyse. Det tillgick så att, vid skymningen
gick man dit där tjädern brukade flyga upp och sätta sig för
natten. När man hörde en tjäder slå till lade man ett märke
t.ex. en pinne som pekade rakt mot där man hörde tjädern slå till.

När det sedan blev riktigt mörkt tog man en lykta förfärdigad
av grova järntrådar fäst i en lång stake, denna fylldes av
tjärved som tändes när man kom till platsen. Nu stod en vid
det märke som pekade åt tjäderns plats så bar en lyktan
och en skytt gick färdig för att skjuta när man fick se fågeln.
Den som stod vid märket hade att ge akt på om de gick rätt

ACC. N:R M. 13602: 2

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7.

efter märket, kom lyktan för långt åt vänster ropade han höger tills han kom rätt då sade han rätt fram, när han kom åt höger ropade han vänster. Denna jaktmetod är nu sedan länge i lag förbjuden. På spel sköts mycket tjäder förr, och det är nog de som ännu försöker, men lagen vakar numera så det är nog inte många som vågar försöket, risken är för stor. Det var vid våren som denna jaktmetod förekom. Det fanns också de som lockade och sköt på så vis på hösten. Långt tillbaka snarades också både tjäder och orre. Snarorna voro av fin ståltråd.

Orre. Den förekommer sedant långt tillbaka. Jaktsättet var i stort sett detsamma som vid jakt på tjäder. I min ungdom när fågeln var lovlig tidigt på hösten gingo de fram på åkrarna där man haft havre och plockade i sig spillhavre, även tjädern kom fram om det var ont om bär i skogarna, då var det att försöka i skydd av buskar smyga sig in till åkern och skjuta.

Även kunde man gå dit i god tid och ligga och vaka, detta jaktsätt tillämpades med gott resultat både morron och kväll.

ACC. N:R M. 13602:8.

Sjöfågel. förekommer Gräsand, Fiskand och Skatand. Lom. någon gång även Svan och vildgäss samt Häger. Jakt idgas här i mycket ringa utsträckning på sjöfågel.

Rovfåglar. Det är i huvudsak Hök som förekommer, den har alltid hållits efter. Så länge som jag mins har socknen betalat skottpengar och nu betalar även landstinget. Förr användes något giller som kallades sprättsnara, om en Hök tagit en höna gillrades snaran vid denna och när sedan höken kom åter tillbaka för att fortsätta kalaset blev han fast. Nu tages de flesta hökarna på våren när ungarna är kläckta. Har man då funnit deras bo så får man väl skyddad ligga och vakta, när så de gamla hökarna kommer med mat till ungarna så skjutes de. Sedan måste man på något sätt komma upp till boet eller få ner detta för att komma åt ungarna och avliva dessa. Att man åt rovfåglar känner jag ej till.

Jaktmark. Snaror för tjäder uppsattes i busksnår där man viste att fågeln höll till. för hare sattes i gärdesgårdar där det syntes i snön att haren hade sin väg igenom, likaså på stigar i skogen där haren brukade gå fram. Jakträtten tillhörde

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8.

ACC. N:R M. 13602: 9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

9.

förr som nu den som ägde marken. Men förr var det inte så noga med jakträtten utan var och en gick på varandras mark och jagade även torpare och sådana som inte hade jakträtt fingo jaga på böndernas mark. Undantag utgjorde kronans marker och Fideikommiss.

Jakttid. Så långt jag minnes tillbaka och även äldre personer så har det nog förekommit bestämmelser för jakttid på de olika matnyttiga djuren. Numera bestämmes ju jakttiden efter tillgång på varje djurslag i de olika länen, hur det var förr känner jag inte, men skulle tro att de hade tillgången att bestämma jakttiden efter även då, fastän det nog bestämdes på mera bristfälliga upplysningar då mot nu. Vem som lämnade dessa upplysningar vet jag ej bestämt, skulle tro att Länsmännen hade sitt ord med vid detta. Några regler för hondjurens sparande känner jag ej.

Jaktens Betydelse. Vilka som jagade mest bönder eller torpare är svårt att besvara, men kunde en torpare genom jakt få ett extra tillskott i sågelförådet var det nog tacksamt för dem. Många fingo nog sälja det skjutna för att använda pengarna till det mera nödvändigaste. Tjuvskytterna som i allmänhet voro

ACC. N:R M. 13602:10.

fattiga, t.ex. torpare sköto och sålde i lovlig tid och åt upp
det skjutna i förbjuden tid. Förvaringssättet var nog olika,
var det större villebråd torkade eller nersltades köttet. mindre
som hare och fågel åts genast upp. Rovdjurspremierna hade säkert
sin betydelse mera i gången ting än nu. Tjuvskyttehistorier
har jag hört många, men någon som är värd att nedskrivna har jag
inte.

Ja nu har skrivit på alla Edra frågo-
formulär. Hoppas nu Ni är nöjda. Sluta med tillönskan om en
God Jul och ett Gott Nytt år.

Arthur Levinsson.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

10.